

2. PERSONALITATEA PREDICATORULUI ȘI ASCULTĂTORII PREDICII

I. Noțiunea de personalitate. Reluând spusele Sfântului Ioan Gură de Aur, că „ascultătorii judecă predica nu după cuvintele rostite ci după **faima** predicatorului”¹, vom aborda în cele ce urmează câteva elemente ce vizează *personalitatea* celui chemat să predice. Demnitatea actului omiletic presupune, implicit, demnitate din partea săvârșitorului acestui act. Toate tratatele de omiletică reclamă obligativitatea unor calități *sine qua non*, pentru cel care-și asumă înalta responsabilitate a propovăduirii. Aceste calități sunt împărțite, de regulă, în trei categorii: intelectuale, morale și fizice². Nu ne propunem a stăruia asupra lor, ci doar a evidenția care dintre ele susțin statutul personalității, care dau acea *faimă* de care am amintit mai sus. De ce întreprindem acest demers? Pentru că putere autentică de convingere au numai acei predicatori care sunt recunoscuți de ascultători ca slujitori distinși, cu personalitate. Părintele Grigorie Cristescu afirmă categoric, în acest sens: „Aceasta este esența persuasiunii, ca predicatorul să-și toarne toată personalitatea lui în ceea ce spune. Sufletul lui trebuie să „iasă” din trup și să se „răspândească” în sufletele ascultătorilor...”³. Profesorul american William Evans, afirmă că *personalitatea este garanția reușitei predicii*⁴. După cum limba fiecărui popor, în general, are personalitatea ei, cuvântul omiletic este, la rândul lui, expresia unei duble personalități: a limbii și a celui care o întrebuințează⁵.

Încercarea de definire a personalității, în general, și a *personalității propovăduitorului*, în special, se lovește de relativismul cuvintelor, de incapacitatea lor de a surprinde în profunzime trăsăturile psiho-fizice ale ființei umane. Dicționarele se rezumă la enunțuri lapidare⁶, iar manualele, preluând în general definițiile din dicționare, oferă în completare mai mult un material descriptiv al celor trei categorii de calități amintite, decât o analiză a componentelor personalității. Unele dintre acestea vizează exclusiv persoana predicatorului, analizând particularitățile preocupărilor intelectuale și insistând pe recomandări vizavi de viața privată. Așa este cazul, de exemplu, tratatului „Fundamentals of

---

¹ *Despre Preoție...*, p. 117.

² Majoritatea manualelor și cursurilor de omiletică precizează următoarele calități: 1. **Intelectuale**: *cultură generală solidă, dublată de cultură specială teologică; inteligență vie; imaginație creatoare; memorie durabilă și fidelă*; 2. **Morale**: *credință puternică; viață în sfințenie; iubire nețărmurită*; 3. **Fizice**: *un trup sănătos, fără defecte izbitoare; voce plăcută, curată, sonoră; fața prietenoasă, atrăgătoare; ținută vestimentară curată și lipsită de excentrisme*; vezi de ex. Pr. prof. N. PETRESCU, *op. cit.*, p. 23-32. R. P. RAMBAUD, în cap. VI al Tratatului său de predică (*Traité moderne de prédication, cit.*), intitulat “*La personne du prédicateur*”, enumeră următoarele însușiri: *dispositions innées, intelligence, jugement, juste milieu, loyauté, sensibilité délicate, bonté, apostolique, courage, largeur d’esprit, rester soi-même, vie surnaturelle, santé et hygične, amour du travail, présentation extérieure (plăcută, n.n.)*, p. 119-136; iar Hans KÜNG subliniază, la rândul său următoarele calități: *autoritate, energie, tenacitate, inteligență, imperturbabilitate*; de asemenea, afirmă că “un bun conducător al comunității creștine trebuie să inspire, să animeze și să fie priceput “moderator”; să fie o figură-simbol a comunității; de asemenea, imaginea lui fizică să fie luminoasă și atrăgătoare”, *Why Priests?*, translated from the German by John CUMMING (în original “Wozn Priester?”), London and Glasgow, 1972, cap. “The image of the church leader today”, p. 88-91.

³ *Pasiunea și emoția în predică*, în MO, an. VI, 1954, nr. 4-6, p. 137.

⁴ William EVANS, Former Teacher at Moody Bible Institute, *How to prepare sermons*, Chicago, 1964, p.12.

⁵ “În funcția lui normală, afirmă Pr. prof. D. BELU, cuvântul este expresia personalității omenești însuși”, *Graiul în funcția lui etică*, în MMS, an. XLVII, 1971, nr. 7-8, p. 460.

⁶ *DEX-ul*, spre exemplu, propune următoarele explicații: *Personalitate*: 1. *Ceea ce este propriu unei persoane și o distinge ca individualitate; ansamblu de trăsături morale sau intelectuale prin care se remarcă o persoană*. 2. *Persoană care are însușiri deosebite într-un anumit domeniu de activitate...*, *Dicț. cit.*, p. 607, col. II.

preaching” al lui John Killinger, care, în cap. „The Person Behind the Sermon” analizează în aprox. 15 paragrafe diferite aspecte ale îndeletnicirilor predicatorului, inclusiv pe linia îngrijirii sănătății⁷. Parcurgând definiții și descrieri, îți dai seama că, de fapt, trăsăturile definitorii ale personalității sunt mai presus de acestea. De aceea, pentru o apropiere cât mai strânsă de miezul lucrurilor, trebuie văzută mai întâi diferența dintre *persoană* și *personalitate*. În timp ce primul atribut îl au toți indivizii⁸, cel de-al doilea doar cei cu anumite însușiri nu doar native, ca în cazul persoanelor comune, ci cultivate cu dăruire și perseverență. Cicero are mare dreptate în această privință când afirmă: „Poeta nascitur orator fit”⁹. Personalitatea, spre deosebire de insul obișnuit, înseamnă ființa umană care întrunește la modul superlativ însușirile superioare care-l diferențiază substanțial de individul biologic pur și simplu¹⁰.

Însușiri specifice personalității propovăduitorului. Abordarea acestei problematice are șanse de reușită pornind de la îndemnul Sf. Ap. Pavel: „**Luați aminte la mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu**” (*Evrei*, 13, 7). Așadar, *studiind* trăsăturile personalității marilor propovăduitori, se poate ajunge, prin imitarea virtuților, la formarea propriei personalități. Este metoda abordată, de altfel și în Pedagogie. Așa procedează, de exemplu, G.G. Antonescu, unul dintre cei mai distinși pedagogi români din perioada interbelică, abordând problemele pedagogiei moderne prin evidențierea gândirii și personalității unor pedagogi consacrați ca J.J. Rousseau, Kant, Șchiller, Goethe etc¹¹.

Pentru propovăduitorul creștin modelul personalității desăvârșite este Mântuitorul Iisus Hristos. El este *Învățătorul* prin excelență: „Unul este *Învățătorul* vostru” (Matei 23, 8). Este unic, dar „nu în sensul de singular și exclusiv, ci de revelator suprem al adevărului”¹². Cei ce l-au urmat cu fidelitate și-au cultivat personalitatea, nu numai prin imitarea Lui, ci întăriți permanent de harul primit de la El: Sfinții Apostoli și urmașii lor, Sfinții Părinți și ceilalți slujitori din trecut și de azi ai Bisericii celei una. În conturarea personalității oratorice, Sfinții Părinți ai veacului de aur au fost receptivi și la sugestiile unor oratori păgâni remarcabili, ale căror recomandări le-au armonizat cu doctrina și morala creștină. Și astăzi sunt valabile multe din părerile lor. Bunăoară, Quintilian afirmă că nu poate să fie cineva orator, decât dacă este bărbat virtuos (*non posse oratorem esse, nisi bonum virum*)¹³. Cicero face chiar portretul oratorului ideal: „Oratorul demn de acest frumos nume este acela care poate să vorbească cu o bună cunoaștere a subiectului, cu

⁷ Astfel, sub genericul “**An intellect of fire**”, John KILLINGER menționează: 1. *Human rights*. 2. *Scientific and technological advance*. 3. *Medical and psychological research*. 4. *Art, film, theater, music and dance (!)*; 5. *Fiction*; 6. *Television and mass communication*; 7. *Travel and anthropology*; 8. *Sociology and ethics; Biblical and theological studies*; iar sub genericul “**The minister’s health and recreation**”, autorul descrie: 1. *Establish a suitable rhythm between work and relaxation*; 2. *Get a proper amount of physical exercise*; 3. *Maintain a suitable diet*; 4. *Get a resonable amount of sleep*; 5. *Take frequent vacations*; 6. *Learn to play every day*, “FORTRESS PRESS”, Philadelphia, 1985, p. 187-206.

⁸ Inițial latinescul *persona* însemna *masca pe care o purtau actorii pe scenă, în anumite piese de teatru*. Acesta este, de altfel, primul sens pe care-l redă dicț. *QUICHERAT* : 1. *masque (au propr. et au fig.)*, vol. cit., p. 1008, col. III);

⁹ *Tusculanae Disputationes*, în vol. *Proverbe și cugetări latine*, cit., p. 165, nr. 1314.

¹⁰ Pr. prof. dr. Sebastian CHILEA, *Personalitatea preotului ca păstor sufleteș*, în *MO*, an. XXVI, 1974, nr. 1-2, p. 70. În opinia P. C. Sale, *personalitatea se remarcă prin înalta realizare a calităților sale (native, n.n.)*, sau a *talentelor pe care toți oamenii ar putea să și le dezvolte...*, *Ibidem*.

¹¹ G. G. ANTONESCU, *Din problemele pedagogiei moderne*, Ediția II-a, edit. “Cartea românească”, București, 1924, 303 p.

¹² Pr. prof. dr. C. GALERIU, *Mântuitorul Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem...* p. 34.

¹³ *Ars Oratorica*, III, 33.

ordine metodică în idei, cu eleganță a formei, ajutat de o bună memorie și cu demnitate în acțiune... Unui orator trebuie să-i pretindem ascuțimea de minte a logicianului, cugetarea filosofului, exprimarea poetului, memoria jurist-consultului, vocea tragedianului și, așa zice, gesturile unui actor celebru...”¹⁴. Cu excepția ultimelor două recomandări, care țin de vremea de atunci, celelalte însușiri sunt întru-totul necesare și astăzi.

Dar, dacă pentru Cicero și alți oratori păgâni filosofia era izvorul fundamental al inspirației, așa cum remarcă René Pichon¹⁵, pentru predicatorul creștin sursa de bază este Sfânta Scriptură, cercetată și explicată în sânul Tradiției, în duhul Sfinților Părinți. De aceea, considerăm că una din notele esențiale ale personalității propovăduitorului creștin, din punct de vedere intelectual, este *cunoașterea Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfinților Părinți*. Se știe că faima sfântului Ioan Gură de Aur consta tocmai în cunoașterea amănunțită a Sfintei Scripturi și utilizarea ei cu dexteritate în predici. El însuși atrage atenția că „necunoașterea Sfintei Scripturi este pricina tuturor relelor”¹⁶, iar cu alt prilej afirmă: „Cunoașterea Scripturilor întărește duhul, curăță conștiința, smulge patimile înrobitoare, seamănă virtutea, ne ridică deasupra săgeților diavolului, ne face să locuim aproape de cer, eliberează sufletul de legăturile trupului, dându-i aripi ușoare și face să intre în sufletul cititorilor tot ceea ce s-a putut spune vreodată mai bine”¹⁷. Sfântul Ambrozie, la rândul său, era foarte supărat că preoții din vremea sa neglijau citirea Scripturii: „De ce nu vă dedicați timpul liber citirii Scripturii? Voi nu mai vorbiți cu Hristos? Nu-L mai vizitați, nu-L mai ascultați?...”¹⁸. În același gând, Enzo Bianchi, prior al Comunității Monastice din Bose (Italia), face o recomandare cu totul specială celui care propovăduiește cuvântul Scripturii: „El (predicatorul, n.n.), va trebui mai întâi să-l citească și să-l mediteze pe îndelete, **va trebui să se roage acestuia**, astfel încât să-l stăpânească și să-l facă robul lui. Dacă este adevărat cum spune Petru (II, 2,19), că ceea ce te biruiește aceea te stăpânește, atunci propovăduitorul trebuie să fie înainte de toate un rob al cuvântului: doar astfel va fi un ecou liber, sincer, neînfricoșat al acestuia. El va proclama cuvântul, îl va re-spune încercând să nu-l deformeze și va încerca o mediere spre a-i ajuta pe cei care-l ascultă să înțeleagă însemnătatea textului, legându-l de contextul biblic global și comentând astfel Biblia cu Biblia”¹⁹. Cunoașterea Scripturii, a scrierilor Sfinților Părinți și a teologiei în general, nu exclude, însă, cultura laică, o altă notă importantă a personalității. O cultură laică bogată îi oferă preotului mai multe puncte de contact cu viața spirituală a omenirii²⁰. În special cultura filosofică este necesară preotului nu numai pentru a-și forma propria sa convingere, ci și pentru convingerea altora. Pe omul cult îl vom apropia, dacă noi înșine suntem înarmați cu o cultură superioară, pătrunsă, însă, de spiritul creștin²¹. Cele mai dese aprecieri pozitive la adresa preoților, mai ales la orașe, se raportează la cultură. „Cutare este un preot admirabil, este un preot cult!”. *Cultura* pe care creștinii, culți la rândul lor, o cer și o apreciază este în primul rând *teologică*. Nu-i interesează dacă preotul are cunoștințe de astro-fizică, biologie, sau critică literară (deși le poate avea, nu fără folos). Vor să constate,

¹⁴ *Despre Orator*, trad. cit., p. 36, 51.

¹⁵ *Histoire de la littérature latine*, Paris, 1928, p. 212.

¹⁶ *Omilia IX-a la Coloseni*, P.G. LXII, 361.

¹⁷ *Omilia X-a*, P.G. LXIII, 485.

¹⁸ *De officiis ministrorum*, I, 20,28, P.L. XVI, 50 A.

¹⁹ *Op. cit.*, p. 15-16.

²⁰ Arhim Iuliu SCRIBAN, *Chemarea preotului*, București, 1921, p. 66.

²¹ G. G. ANTONESCU, *Pedagogia generală*, București, 1944, p. 546. Domnia sa este de părere că “influența puternică pe care preoții protestanți și catolici o au asupra lumii culte din Apus se datorează în cea mai mare parte tocmai acelei pătrunderi filosofice a religiei creștine”, *Ibidem*.

în schimb, că stăpânește bine doctrina Bisericii, biblic și patristic. La acestea adăugându-se, firesc, o bună cunoaștere și utilizare a limbii, deodată cu dovedirea posesiei unei culturi largi generale, însușită prin lecturi sistematice, făcute cu un riguros spirit eclectic.

Dintre **însușirile morale** care luminează personalitatea propovăduitorului, accentuăm: *sfințenia vieții, smerenia, discreția, discernă-mântul și bunul simț*. Sunt, de altfel, atât de legate între ele încât nu poți vorbi de una fără raportare la celelalte. *Sfințenia vieții* presupune compatibilitate între cuvântul predicat și viața personală. „Viața ta să-ți fie oratoria ta!”, exclamă Fericitul Augustin²². Pentru că cel care-L predică pe Dumnezeu, trebuie să fie un *om al lui Dumnezeu*²³. Sf. Grigorie cel Mare spune în acest sens: „Fiecare preot trebuie să vorbească mai mult prin viața sa curată, decât să arate prin cuvinte drumul pe care trebuie să-l urmeze. Căci cocoșul luat de Domnul ca simbol al unui bun propovăduitor, atunci când vrea să cânte își scutură aripile și bătându-se pe sine, devine mai sprinten. Acest lucru vrea să arate necesitatea ca propovăduitorii să fie treji în hotărârea de a face binele. Să nu-i trezească pe alții prin predică, în timp ce ei înșiși dormitează... Să se lovească pe ei înșiși cu aripile gândurilor bune, îndreptând, cu un aspru examen de conștiință, moleșea cea dăunătoare și zadarnică. Înainte de a răsuna cuvintele lor de dojană, faptele vieții lor să fie mărturii dovedite a ceea ce vor să spună cu gura”²⁴.

Smerenia este virtutea unanim lăudată, în toate locurile și timpurile. Rudolf Bohren spune cu dreptate că smerenia este virtutea-criteriu care-l deosebește pe predicatorul elevat de vorbitorul obișnuit²⁵. Mântuitorul însuși o evidențiază în propria-I persoană: „Învățați-vă de la Mine că sunt blând și smerit cu inima” (Matei 11, 29). Dacă din punct de vedere intelectual preotul nu este prea înzestrat, dar în sufletul lui vibrează puternic lira sacră a rugăciunii și *cuvântul său smerit*, încărcate de mireasma duhului, el va hrăni sufletele ascultătorilor cu pâinea cea vie, mai substanțial decât cuvintele studiate și expuse cu meșteșug, sau decât serviciile pompoase, dar din care lipsește duhul rugăciunii adevărate²⁶. Sfântul Grigorie cel Mare atrage atenția că de multe ori reușita unei predici poate determina o prea mare încredere în sine, o dată cu auto-supra-aprecieri deplasate. În aceste cazuri, „predicatorul trebuie să trezească în el frângerea de sine și să trăiască cu smerenie sfântă. Ca nu cumva el, care face să înflorească sănătatea altora, vindecând rănilor, să se îmbolnăvească el însuși, neîngrijindu-se de sănătatea lui...”²⁷. A fi smerit nu înseamnă, însă, a fi timid și inert. Predicatorul trebuie să *zboare* și să *planeze* ca un vultur. De aceea în fața lui pe Amvon este închipuit un vultur²⁸. Smerenia nu este doar o manifestare a inimii. Este, totodată, o dovadă de inteligență a minții. T. S. Eliot afirmă că „singura înțelepciune (autentică, n.n.) pe care o putem câștiga este smerenia; ea nu are sfârșit”²⁹.

Discreția este o manifestare superioară a smereniei. *Discret* nu înseamnă doar a ști să păstrezi secretele ce ți se încredințează, ci și a te manifesta cât mai simplu, natural,

²² “Sit eius quasi copia dicendi, forma vivendi”, *De doctrina christiana*, P.L., XXXIV, 4,61.

²³ “L’orateur de Dieu doit être un homme de Dieu”, R. P. G. LONGHAYE, *La prédication. Grand maîtres et grands lois*, Paris, 1927, p. 436. La cele afirmate mai sus, autorul adaugă: “En même temps, cet homme-là sera toujours assez l’homme de son temps”, *Ibidem*, p. 456.

²⁴ *Cartea regulei pastorale*, IV, 40, trad. rom. de Pr. prof. dr. Al. MOISIU, Edit. IBMBOR, București, 1996, p.207-208.

²⁵ “Was dem Sprecher der Hochsprache auszeichnet, ist Demut”, *op. cit.*, p. 306.

²⁶ Pr. prof. dr. Sebastian CHILEA, *Rugăciunea preotului*, în MO, an. VII, 1955, nr. 3-4, p. 172.

²⁷ *Op. cit.*, p. 209.

²⁸ Diac. prof. dr. N. BALCĂ, *Curs de omiletică...*, Fasc. IV, p. 565.

²⁹ “Die einzige Weisheit, der wir er weben können, ist die Weisheit der Demut: Demut ist ohne Ende”, apud R. BOHREN, *op. cit.*, p. 306.

cuviincios, măsurat, sobru, cumpătat ș.a.³⁰. Predicatorul discret este cel care se ferește de orice excentrism, în idei, voce, gesturi. *Face totul ca și cum n-ar face el nimic*³¹. Are conștiința limpede că este doar un *reprezentant* al lui Hristos, nu un *înlocuitor* al Lui. Știe că slujește *in nomine*, nu *in loco* Christi. Dacă are lângă el un co-slujitor încearcă întotdeauna să stea cu un pas în urma lui. Dă dovadă de un *fair-play* total, contribuind prin aceasta la instaurarea unei armonii atât de necesare între frați³².

Discernământul, sau *dreapta judecată*, numită și *dreaptă socotință* este virtutea cea mai lăudată de Sfinții Părinți. Pentru predicator, *discernământul* înseamnă orientarea dreaptă vizavi de locul și timpul liturgic în care-și va rosti cuvântarea. În funcție de acestea va hotărî genul, tema, conținutul, durata și nivelul prediciei. Discernământul este acel „juste milieu” de care vorbește R.P.Rambaud: „Devant guider les autres, il n’a pas le droit de les lancer dans des chemins incertains: il a obligation de leur montrer une vie sûre”³³. Această calitate ține, desigur, nu numai de inteligența slujitorului, ci mai ales de *simțirea* lui, de ceea ce numim îndeobște *bunul simț în predică*. De aceea considerăm că *bunul simț* este o calitate fără de care nu se poate vorbi despre personalitatea cuiva. Raportat la slujirea omiletică, bunul simț îl ajută pe predicator în manifestarea unor atitudini esențiale pentru reușita prediciei: respect față de cuvânt³⁴ și față de ascultători, pregătirea conștiințioasă a cuvântării, abordarea unei tematici adecvate etc. Bunul simț îți spune când trebuie să vorbești și când trebuie să taci. *Mai ales când trebuie să te oprești*. El îți indică *măsura*. Unde lipsește bunul simț își face loc *nesimțirea*, unul din păcatele care fac din rostirea omiletică un eșec. Nesimțirea, vecină cu infatuarea și suficiența prezumțioasă, îi determină pe ascultători să-și „astupe” urechile, chiar dacă cel care vorbește spune, uneori, lucruri interesante. Pe când, atunci când constată prezența bunului simț, credincioșii îl ascultă cu maximă receptivitate, cu încredere și, mai ales, *cu iubire*. Căci slujitorul de bun simț este iubit, pentru că el însuși, prin buna-cuviință ce-l caracterizează dovedește *iubire față de ascultători*.

---

³⁰ Vezi *Dicționarul analogic și de sinonime al limbii române*, Edit. Științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 176, § 368. Ca adjectiv, „discret” este menționat în aceeași familie de cuvinte cu: *modest, simplu, natural, firesc, sobru, măsurat, cumpătat, chibzuit, moderat, ponderat, cuviincios, cuvios (!), decent, politicos, respectuos, plecat*.

³¹ În această privință este revelator îndemnul Sf. Ap. Pavel adresat corintenilor: “Și aceasta v-o spun fraților: că vremea s-a scurtat de acum, așa încât cei ce au femei să fie **ca și cum n-ar avea**; cei ce plâng **ca și cum n-ar plânge**; cei ce se bucură **ca și cum nu s-ar bucura...**” (I Cor. VII, 29-30). Adică să facă totul ca și cum n-ar face, *discret!*

³² Pagini de o frumusețe rară despre smerenie au rămas de la prof. Teodor M. POPESCU, din care cităm un fragment tipărit de curând, după un manuscris: “Omul smerit este sfios, nu iese din firea lui, nu strigă, nu cere, este fără pretenții și fără ambiție, blând, pașnic, răbdător, sincer, îngăduitor, curat și drept. Omul smerit nu este încrezut, nu se laudă singur, nu caută nici lauda altora. Se mulțumește cu puțin, nu cere și nu primește ceea ce nu i se cuvine, stă la urma tuturor și chiar nedreptățit sau păgubit, îndură fără a se plânge și răzvrăti. Pentru cele ce nu cere, de care se lipsește sau de care este socotit lipsit, el adună în sufletul său comoară de bune gânduri și simțăminte, și pe cât se pare de neîndemânatic sau sărac în însușirile care arată pe oameni făloși, isteți și îndrăzneți, lăudați de alții sau temuți, pe atât posedă în sine nebănuite însușiri frumoase și plăcute de om duhovnicesc...”*, Meditații teologice*, Editura Sf. Arhiepiscopiei a Bucureștilor, București, 1997, p. 198.

³³ *Op. cit.*, p. 122.

³⁴ “Cuvântul preotului să fie înveșmântat în haina înțelepciunii, în orice împrejurare s-ar afla”, Pr. prof. dr. S. ȘEBU, *Gânduri despre predică și orice cuvânt al preotului*, în MA, XXXIV, 1989, nr. 3, p. 68.

În concluzie, predicatorul cu personalitate este, deodată, slujitorul ce dovedește zel apostolic³⁵ și purtătorul unei mari și discrete iubiri: față de Dumnezeu, Care i-a acordat misiunea sacră a propovăduirii și față de credincioșii încredințați spre păstorire. Având calitățile mai sus amintite, propovăduitorul va fi un om cu *autoritate*, aceasta decurgând atât din cunoștințele intelectuale cât și din viețuirea morală. În acest sens este interesant de remarcat că J. M. Bochenschi face distincție între *autoritatea științifică, numită și „epistematică”* (de la gr. *ἐπιστημῆ* = știință, cunoștință) și *autoritatea „deontică”* (de la *δέωμαι* = trebuie)³⁶.

II. *Ascultătorii predicii. Implicații misionare.*

Enunțul acestui paragraf este încadrat de obicei în tratatele de Omiletică la capitolele ce vorbesc despre *adaptare* și *comunicarea cu ascultătorii*. Nu intră în obiectivele noastre să prezentăm amănunțit regulile de adaptare și comunicare, cunoscute în general, dar vom creiona, totuși, câteva aspecte, pentru o înțelegere mai bună a problematicii auditoriului. Mai întâi, trebuie să reținem că **adaptarea** presupune trei coordonate majore: 1. *Adaptare la ortodoxie*. 2. *Adaptare la ascultători*. 3. *Adaptarea predicatorului la sine însuși*. Astfel, **adaptarea la ortodoxie** implică redactarea și desfășurarea predicii în armonie totală cu dreapta-credință, sub toate aspectele: doctrinar, cultic, canonic etc. Orice abatere a predicii de la norma credinței, compromise scopul sacru al Amvonului, acela de a-i călăuzi pe ascultători pe drumul autentic al mântuirii. **Adaptarea la ascultători** presupune dimensionarea conținutului predicii (inclusiv a limbajului) la nivelul de înțelegere al credincioșilor. Cel mai adesea recurgem la un nivel mediu de prezentare și de exprimare a învățăturilor, simplu (*dar nu simplist*), pentru a putea fi urmăriți fără greutate de către toți cei pe care-i avem în față. Este adevărat că de multe ori între cei care ascultă predica se numără și intelectuali, pentru care suntem uneori tentați să vorbim mai elevat. Dar nu trebuie să ne îngăduim vreodată această „plăcere”, sacrificându-i pe cei simpli, care sunt, de altfel, *majoritari* la aproape toate serviciile divine. Iar intelectualii nu se vor supăra niciodată dacă în predică nu vom utiliza neologisme, sau nu vom intra în detalii dogmatice complicate, despre *perihoreză, apropiere, epectază* etc. Dimpotrivă, dacă vom cădea în ispita „teologhisirii înalte”, aceiași intelectuali ne vor suspecta de snobism, prețiozitate și chiar lipsă de discernământ.

Adaptarea la sine însuși se referă la conștientizarea predicatorului asupra propriilor posibilități și limite. Nimeni nu ne cere să spunem ceea ce nu știm (încă), nici să folosim expresii a căror semnificație n-o stăpânim. Prezentarea unei informații receptată fragmentar, sau greșit înțeleasă, ne poate face adesea ridicoli în fața ascultătorilor. De aceea, nu ne vom angaja niciodată la tratarea unor subiecte care ne depășesc, sau în care, mai simplu spus, *nu ne țin puterile*. Aventurarea pe terenuri „minate” reprezintă un risc major, păgubos pentru ascultători, dar mai ales pentru predicator.

³⁵ Pr. prof. dr. Sebastian ȘEBU, *Din activitatea învățătoarească a Mitropolitului dr. Antonie Plămădeală*, în vol. „Teologie, slujire, ecumenism...”, Sibiu, 1996, p. 400.

³⁶ J. M. BOCHENSCHI, *Ce este autoritatea?*, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 53, apud I. TOADER, *op. cit.*, p. 13. Vezi dicț. *Bailey...*, p. 775, respectiv 451.

La rândul ei, **comunicarea în predică** este tridimensională: **1. Comunicare cu Dumnezeu. 2. Comunicare cu ascultătorii. 3. Comunicare cu sine însuși.**

Enunțarea acestor trei dimensiuni ne atenționează asupra faptului că predica nu este un act singular, ci sinergic. Nu este monolog, ci dialog, *întreit dialog*. El se desfășoară prin conlucrare și comunicare simultană: pe verticală cu Dumnezeu, și pe orizontală cu ascultătorii și cu sine însuși. **Comunicarea cu Dumnezeu.** Atât în cursul redactării cât și al rostirii predicii, predicatorul trebuie să conștientizeze conlucrarea neîncetată cu Dumnezeu. Întâi de toate, mesajul omiletic nu este de la el, nici de la oameni, ci de la Dumnezeu. El este nu doar creatorul lumii, în general, ci și al cuvântului, al învățaturii... Predicatorul preia acest mesaj și-l transmite, apoi, ascultătorilor. Desigur, „preluarea” și „transmiterea” nu sunt simple acte mecanice. Mesajul divin este receptat, însușit, experimentat, apoi formulat pe înțelesul obștesc al credincioșilor. Astfel, etapele pregătirii predicii (numite îndeobște *apropiată și îndepărtată*) se desfășoară sub semnul sinergiei divino-umane, în care Dumnezeu are, desigur, rolul esențial, dar, prin marea Sa bunăvoință, ne face și pe noi părtași în actul omiletic. Este un extraordinar privilegiu să fim co-lucrători cu Dumnezeu în slujirea învățătoarească! De aceea, predica (și tot ce înseamnă ea: conținut, formă de exprimare, acțiune etc.) poartă neîncetat pecete divină. Nu doar predicatorul vorbește, ci – prin el – Însuși Dumnezeu. În același timp, predica nu este ascultată doar de către credincioși, ci Însuși Dumnezeu o ascultă. Numai cu această conștiință în suflet predicatorul se va strădui să acorde receptivitate maximă mesajului revelat, totodată să cultive o comunicare optimă cu izvorul revelației, Dumnezeu.

Comunicarea cu ascultătorii se întemeiază pe conștientizarea predicatorului că cei care ascultă predica nu sunt simpli spectatori, o masă inertă de urechi, ci *parteneri de dialog*. Mai mult, prin aceeași bunăvoință proniatoare a lui Dumnezeu, ascultătorii înșiși întregesc caracterul sinergic al actului omiletic, constituindu-se în factori³⁷ *sine qua non* ai predicii. Ei nu doar ascultă predica, ci *o fac!* Mesajul revelat, unic și neschimbabil în sine, va fi transmis în așa fel încât să răspundă aspirațiilor credincioșilor, nu doar sufletești, ci și d. p. v. material, ambele aspirații în acord, desigur, cu norma credinței. De aceea, predicatorul trebuie să cunoască aceste aspirații, iar cunoașterea presupune dialog, implicare misionar-pastorală etc., *cu timp și fără timp*, înainte de predică, desigur, dar nu numai. De multe ori, chiar în timpul rostirii predicii, predicatorul trebuie să-și exercite cu măiestrie și finețe spiritul de observație, intuind problemele și întrebările ascultătorilor, străduindu-se, apoi, să răspundă la ele.

Comunicarea cu sine însuși. Importanța și caracterul acestei dimensiuni transpare din celelalte două, explicate anterior. Învățătura revelată și aspirațiile credincioșilor se întâlnesc, de fapt, în ființa predicatorului, în mintea și inima lui. Astfel, atunci când vorbește predicatorul nu spune ceva din afară, nici rostește doar din vârful buzelor ceea ce a văzut și auzit oarecum în treacăt, ci va predica o învățătură care a pătruns adânc în sufletul lui, este convins de importanța ei și a experimentat-o personal, nu doar cerebral și declarativ, ci mai ales prin fapte concrete. *Comunicarea cu sine însuși* presupune completarea „**ascultării**”: predicatorul **ascultă** mesajul divin, **ascultă** problemele credincioșilor, dar **ascultă** și glasul tainic al propriei conștiințe, pentru că, o dată cu factorii enumerați mai sus, propria conștiință (și personalitate) reprezintă un factor esențial în elaborarea și rostirea predicii.

---

³⁷ "Factor" vine din lat. *factor-oris* = cel care face, care elaborează.

Referindu-ne acum la credincioși, ca ascultători direcți ai prediciei, în cele ce urmează ne propunem să evidențiem din cine este compus auditoriul, în general, care sunt așteptările acestuia și câteva dintre căile practice optime de apropiere sufletească dintre slujitor și acest auditoriu. Trebuie făcută, mai întâi, distincție între participanții la slujbele obișnuite, din duminici și sărbători, și cei de la slujbele ocazionale. La cele obișnuite, ascultătorii prediciei sunt, în general, enoriași cunoscuți, statornici, în mare măsură câștigați pentru Hristos. În fața lor se rostesc de obicei omilii, predici tematice și panegirice. Sigur, impactul pozitiv sau negativ este direct proporțional cu nivelul reușitei acestor predici, inclusiv cu *nivelul personalității propovăduitorului*. O grijă specială trebuie avută, însă, la slujbele ocazionale (*botezuri, cununii, diverse sfînțiri, înmormântări, parastase* etc.), unde auditoriul este special. Conform normelor omiletice, la slujbele ocazionale se utilizează *pareneza*, sau cuvântul de circumstanță³⁸. Întrucât impactul cu ascultătorii parenezei este mai delicat decât în cazul prediciei obișnuite, ne vom referi în continuare la aceasta categorie. Desigur, multe dintre remarcile care vor viza ascultătorii parenezei sunt valabile și pentru cei de la slujbele din duminici și sărbători. Așadar, chiar dacă vom deschide un paragraf special pentru cei dintâi, observațiile au aplicabilitate și pentru cei din urmă, fapt care justifică titlul general dat de noi inițial, *ascultătorii prediciei*. Din dorința de a fi, însă, cât mai expliciti, ne vom ocupa în mod special de auditoriul parenezelor, întrucât aici intră în calcul cu preponderență și implicațiile de ordin misionar.

Ascultătorii parenezei. De cele mai multe ori ascultătorii parenezei sunt diferiți de cei prezenți în Biserică în mod curent în duminici și sărbători. Întrucât parenezele însoțesc în mod obișnuit slujbe cu caracter ocazional, participanții au la rândul lor același statut de circumstanță. La unele dintre aceste slujbe (cununii, înmormântări etc.) întâlnim participanți care nu calcă niciodată prin Biserică. Dintre aceștia unii sunt atei, alții membrii altor confesiuni. De aceea, parenezele trebuie să îmbrace aproape de fiecare dată haină misionară. Auditoriul parenezei este un amestec rezultat din adunarea la un loc a creștinilor obișnuiți, care frecventează regulat Biserica, cunoscuți bine de preot și a unor oameni veniți ocazional, unii dintre ei din alte localități, în general necunoscuți. Primii pot fi încadrați în ceea ce numim *membrii comunității parohiale*, cei din urmă situându-se în *categoria publicului larg*³⁹. Tema, conținutul și modul de adresare vor trebui să țină seama și de unii și de alții, cu o ușoară atenție în plus față de cei din urmă, datorită implicațiilor misionare. Așadar, o primă subliniere pe care o facem este că *elementele de circumstanță sunt hotărâtoare* în actul omiletic parenetic. Predicatorul se găsește în situația aceasta: *are un public pentru o temă, nu o temă pentru un public*. Acest fapt îl obligă pe predicator să se adapteze publicului său până la totala contopire sufletească cu el⁴⁰. Aici intră în calcul atât regulile de adaptare cât și de comunicare. Sfântul Grigorie cel Mare accentuează în acest sens importanța adaptării limbajului: „Aceleași ierburi pentru unele animale slujesc de hrană, pentru altele, în schimb, sunt aducătoare de moarte. O fluierătură domoală îmbлъnzeste pe cai, iar pe căței îi asmuțește. Aceeași medicină, în timp ce vindecă o boală, înrăutățește pe alta. Pâinea întărește viața celor mari, iar viața celor mici o ucide. De aceea, cuvântul și limbajul trebuie să țină

³⁸ Vezi Pr. Vasile GORDON, *Pareneza în slujirea pastoral-misionară a Bisericii*, Teză de doctorat, București, 1998, ms. computerizat, Biblioteca Facultății de Teologie din București, cota 23174, 281 p.

³⁹ Fred. B. CRADOCK, *op. cit.*, cap. “Ascultătorii”: §-Ascultătorii ca “public” și §-Ascultătorii ca “parohieni”, p. 86, 91.

⁴⁰ Pr. prof. dr. Sebastian CHILEA, *Predica de succes...*, p. 38.

seama de capacitatea ascultătorilor...”⁴¹. Problema cea mai grea care se pune aici constă în faptul că auditoriul parenezelor fiind în mare parte necunoscut, nu se poate aprecia *capacitatea* acestuia de receptivitate, decât cu o mare aproximație, în funcție de posibilitatea prelucrării elementelor de circumstanță. Însă, chiar dacă posibilitățile de cunoaștere ale acestora sunt reduse considerabil, comparativ cu cele din sânul comunității parohiale, nu sunt reduse total, totuși. Pentru orice gen de pareneză, preotul poate să aibă o imagine oarecare vizavi de auditoriul respectiv. Fred B. Cradock, un remarcabil teoretician al Omileticii, propune, alături de metodele obișnuite de cunoaștere psihologică a credincioșilor (metoda *formală*, care ține de informarea generală a slujitorului prin lecturi, vizionări TV, la cinema, teatre, citirea presei etc, toate pentru a simți „pulsul” cotidian; metoda *informală*, care presupune culegerea de date concrete asupra unei familii, grup de credincioși etc, prin toate mijloacele pastorale: vizite acasă, vizite la spitale, dialogul cu alți slujitori ș.a.⁴²), propune o cale mai puțin descrisă în tratate: *metoda imaginației emphatice*. Prin „imaginație emphatică”, Cradock înțelege „capacitatea de a atinge un grad ridicat de înțelegere a celui alt, fără să fi trăit dificultățile de viață ale lui”⁴³. În această situație se găsește de multe ori slujitorul în cazul evenimentelor triste din viața credincioșilor. Fără să fi trecut neapărat prin necazurile respective, preotul se va identifica total cu durerile păstoriților. Cugetând asupra lor, va include în pareneză elementele pe care le așteaptă ascultătorii. Dar nu numai la evenimentele triste. Preotul se identifică, deopotrivă, și cu momentele de bucurie ale păstoriților, insistând în consecință pe elementele concrete de bucurie trăite de ascultătorii respectivi. *Imaginația emphatică* poate suplini cu succes lipsa posibilităților de cunoaștere directă a multora dintre participanții la un eveniment sau altul. Mai simplu spus, preotul trebuie să se pună în locul ascultătorilor. Sufletește, să încerce a se vedea în locul celor pentru care vorbește. Adică *să se numere printre ascultători*, sau - cum afirmă C. Möller, predicatorul *să fie primul ascultător al predicii sale*⁴⁴.

Un alt aspect delicat al problemei, dependent de coeficientul de participare al „necunoscuților” la slujbele ocazionale, mai ales din rândurile ateilor și sectanților, constă în *suspiciunea* și chiar *ostilitatea* prin care se manifestă unii dintre aceștia vizavi de preotul predicator. Chiar dacă nu cu voce tare, cel puțin prin priviri piezișe și uneori prin gesturi dezaprobatore. Întâlnim astfel de cazuri mai ales la cununii și înmormântări. Astfel de inși sunt foarte sensibili la abordarea unor teme doctrinare controversate. Predicatorul este suspectat de intenția de „manipulare”, „prozelitism”, sau cel puțin de a-i pune într-o lumină defavorabilă comparativ cu creștinii ortodocși. Desigur, pentru preîntâmpinarea unor astfel de suspiciuni, preotul va utiliza la maximum tactul, discreția și experiența pastorală⁴⁵. Dar nu se va lăsa niciodată timorat sau copleșit de răceala unui

⁴¹ *Cartea regulei pastorale...*, trad. cit., p. 88-89.

⁴² *Op. cit.*, p. 94-95.

⁴³ *Ibidem*, p. 96.

⁴⁴ “Erste Hörer seiner predigt”, C. MÖLLER, *Seelsorglich predigen...* p. 83

⁴⁵ Este un aspect asupra căruia părintele N. BALCĂ insistă într-un mod admirabil: “Fii atent la **ce** spui și **cum** spui ca să nu provoci anumite prejudecăți și rezistențe mentale sau morale în ascultător. Nu atinge punctele “nevrăgite” decât dacă este neapărată nevoie. Evită aluziile și personalizările, mai ales când cei ce te ascultă nu știu despre ce este vorba. Dă amploare numai acelor aspecte ale temei asupra cărora crezi că este de acord și auditoriul. Vei crea astfel o atmosferă plăcută pentru toți. Dă oamenilor a înțelege că ai totală încredere în sufletul lor și în nobilele lui însușiri. Pune-te de acord cu ascultătorii și ei se vor pune de acord cu tine... Consideră pe om nu cum este ci cum trebuie să fie. Nu divulga pe nimeni. Convinge pe păcătoși nu că sunt păcătoși, ci că ei pot deveni oameni ideali. Vorbește de bunele lor însușiri și speranța unei reabilitări morale le va înflori în inimi. **O convingere se cucerește, nu se propovăduiește.** Dacă inima ta este plină de foc și de râvnă, o

auditoriu infidel. Datoria învățătoarească trebuie împlinită chiar și atunci când auditoriul este complet „surd” la mesajul omiletic. Sfântul Ioan Gură de Aur este atât de convingător în acest sens: „După cum izvoarele curg când nimeni nu vine să bea dintre ele, fântânile se umplu chiar când nimeni nu vine să scoată din ele și râurile își urmează cursul chiar dacă nimeni nu vine să soarbă din ele, tot așa și predicatorul trebuie să-și plinească calea ce ține de misiunea sa chiar dacă nimeni nu vine să-l asculte. Aceasta este legea pe care Dumnezeu cel iubitor de oameni ne-a prescris-o nouă celor ce am primit slujba cuvântului: de a nu înceta niciodată să predicăm, fie că ne ascultă cineva, fie că nu”⁴⁶.

Ce categorii de oameni alcătuiesc *auditoriul parenezelor*? La această întrebare nimeni nu va putea răspunde complet. Vorbind de „adaptarea la ascultători”, R. P. Rambaud prezintă simultan o clasificare amănunțită, valabilă din păcate doar din punct de vedere teoretic: *creștini cultivați, muncitori, orășeni, țărani, soldați, prizonieri, bogați, săraci, tineri, bătrâni, femei, bărbați, călugări* etc.⁴⁷. La marea majoritate a slujbelor care implică pareneza, nu vom întâlni doar una dintre categoriile pomenite mai sus, ci cel puțin trei-patru. Menționăm încă o dată că la slujbele ocazionale întâlnim cea mai mare diversitate de participanți. Putem cel mult să-i clasificăm uneori în *orășeni* și *săteni*, cu aproximarea că vor fi majoritari într-o situație sau alta, potrivit locului unde se desfășoară evenimentul.

Indiferent, însă, de loc și preocupările ascultătorilor, preotul trebuie să cunoască „pulsul” general cu privire la manifestările sufletești ale omului contemporan. Receptiv la aceste manifestări, predicatorul va acționa în consecință. O interesantă analiză face recent în acest sens un călugăr francez, în vârstă de 82 de ani, părintele Amédée, membru al Ordinului Cistercienilor. După opinia sa, omul modern este marcat de cele trei „E-uri”: *encombrement, éparpillement și énervement (supra-aglomerarea, împrăștierea și enervarea)*⁴⁸. Într-adevăr, acestea sunt plăgi față de care există azi o mare vulnerabilitate, dar nu sunt singurele. Auditoriul contemporan este alcătuit în mare parte din oameni stresați, demoralizați, victime ale pauperității și incertitudinilor, lipsiți de încredere în semeni și în instituțiile fundamentale ale statului, unii dintre ei în Biserică, chiar. Raportându-ne la situația din țara noastră, de la sfârșit de secol XX, când „tranziția” obligă la privațiuni de tot felul, moralul multor creștini este extrem de scăzut. Predicatorul trebuie să fie conștient, astfel, că acest auditoriu nu este deloc dispus să asculte cuvântări căldicele, rostite într-un vocabular ieftin și prezentând un conținut vag, îndoielnic. Argumentațiile trebuie să fie precise, limbajul distins, mesajul de substanță. Efortul actului omiletic trebuie să întâlnească, într-un punct comun, priceperea vorbitorului cu năzuințele ascultătorilor. Părintele prof. Petre Rezuș vede astfel această conlucrare: „Preoții trebuie să respecte nivelul religios al adresanților, fondul lor aperceptiv sufletesc; să le cultive însușirile lor sufletești și să depună un efort intens de căutare și de aflare a

---

vei putea aprinde și în inimile altora. Elimină orice spirit de controversă. Dacă izbutești să sterilizezi în tine duhul de hără, ai câștigat o mare victorie. Când urci în amvon cu gândul că vei întâmpina opoziție, vei avea sigur ceea ce aștepti... Dacă inima ta e împăcată, cuvintele tale și vocea cu care le rostești, privirea pe care o rotești peste credincioși radiază liniștea, încrederea, pacea, vei crea o atmosferă de pace...”, *op. cit.*, Fasc. IV, p. 578-579.

⁴⁶ *De Lazaro Concio*, I, 1, apud Pr. prof. dr. D. BELU, *Cu privire la predică în concepția Sf. Ioan Gură de Aur*, în MA, an. III, 1958, nr.3-4, p. 276.

⁴⁷ *Op. cit.*, cap. XIV, p. 268-276.

⁴⁸ Pr. Amédée HALLIER & dr. Dominique MEGLÉ, *Le moine et le psychiatre; Entretiens sur le bonheur*, “Bayard Éditions”, 1995, p. 18; trad. rom. de Sora Eugenia VLAD, Edit. “Christiana”, București, 1997, 180 p.

expresiei religioase cea mai potrivită cu scopul urmărit. Și tot așa și din partea credincioșilor. Ei trebuie să urce până la înălțimea învățăturilor; trebuie să depună un efort de înțelegere. Efortul păstorilor de suflete de predare se conjugă, astfel, cu efortul credincioșilor de primire, avându-se în vedere același rezultat: mântuirea”⁴⁹.

*

Concluzii. Așadar, ascultătorii predicii, sunt contemporanii viețuitori *hic et nunc*, unii apropiați de Biserică, alții mai puțin, alții ruși total. Propovăduitorul să nu uite, însă, că pentru toți a murit și înviat Hristos, și că față de toți are obligația conștiințiozității pastorale maxime. Atâta timp, însă, cât va vorbi în numele lui Hristos, *tot în numele lui îl ascultă și credincioșii. Hristos-Domnul este prezent în preotul vorbind și este prezent în credincios ascultând și primind. Taina cuvântului se descoperă ca adevăr de credință în conlucrarea ierarhiei și a mirenilor*⁵⁰.

“Cheia” problematicei auditoriului ne-o dă, așadar, Hristos Însuși, Care se adresa mulțimilor deloc omogene, și Care, în ciuda diversității preocupărilor, nivelului de înțelegere, simpatiilor și antipatiilor, au exclamat unanim: „Niciodată n-a vorbit vreun om ca Omul Acesta” (Ioan 7, 46). Răspunsul nostru vizavi de întrebarea „cum să ne raportăm la ascultătorii contemporani ai predicii?”, se găsește, fără îndoială, în intuirea modalității de raportare a Mântuitorului dacă ar coborî azi printre ei.

---

⁴⁹ *Învățătura creștină despre cuvânt, mijloc de expresie...*, p. 54.

⁵⁰ Pr. prof. dr. Ilie MOLDOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură și Tradiție*, în MMS, an. LXV, 1989, nr. 3, p. 13.